

Granice na pograniczu?

Przypadek pogranicza polsko-słowackiego
Sromowce Niżne – Czerwony Klasztor

JUSTYNA POKOJSKA

Granice na pograniczu?

Przypadek pogranicza polsko-słowackiego
Sromowce Niżne – Czerwony Klasztor

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2017

Recenzje:

prof. dr hab. *Zbigniew Kurcz*

dr hab. *Marcin Lubaś*

Redaktor prowadzący

Michał Zgutka

Redakcja i korekta

Marta Höffner

Projekt okładki

Maryna Wiśniewska

Ilustracja na okładce:

Kładka graniczna nad Dunajcem łącząca Sromowce Niżne i Czerwony Klasztor

Dreamstime / Michael Nosek

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o., Warszawa 2017

Publikacja dofinansowana ze środków Instytutu Socjologii

Uniwersytetu Warszawskiego.

ISBN 978-83-7383-909-0

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./faks 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki

Spis treści

Wprowadzenie	9
1. Uwagi wstępne	9
2. Miejsce badań	12
3. Cel i tematyka analizy	18
4. Założenia badawcze	20
5. Główne tezy pracy	23
6. Metody i techniki badawcze	24
7. Porządek analizy	28
Rozdział 1. Granice i pogranicza w naukach społecznych	31
1.1. Wstęp	31
1.2. Od granic fizycznych do granic społeczno-kulturowych	33
1.3. Społeczne tworzenie i podtrzymywanie granic	50
1.4. Granice i tworzenie ładu społecznego w polsko-słowackim regionie transgranicznym	53
1.5. Podsumowanie	65
Rozdział 2. Historia i polityka w dziejach Sromowiec Niżnych i Czerwonego Klasztoru – ewolucja granicy państwowej	66
2.1. Wstęp	66
2.2. Relacje w społeczności polsko-słowackiego pogranicza naturalnego	68
2.3. Granica państwowa i relacje na pograniczu polsko-czechosłowackim w dwudziestoleciu międzywojennym	75
2.4. Okres II wojny światowej	79
2.5. „Granica nieprzepuszczalna” – powojenny ład społeczny na pograniczu polsko-czechosłowackim (1945-1960).....	84
2.6. Wielkie zmiany w małej wiosce (lata 1961-1989).....	89
2.7. Transgraniczność „symboliczna” (1989-1993) – zawiązanie współpracy polsko-słowackiej w ramach Euroregionu „Tatry”.	93

2.8. „Transgraniczność formalna” (1994-1999)	97
2.9. Budowanie „semi-transgraniczności” (1999-2006)	100
2.10. Moment zwrotny – powstanie kładki na Dunajcu, czyli „transgraniczność rzeczywista”	103
2.11. Podsumowanie	110

Rozdział 3. Granice i ład społeczny w polsko-słowackiej społeczności transgranicznej .....

3.1. Wstęp	113
3.2. Dzisiejszy ład społeczny na pograniczu polsko-słowackim	114
3.3. Polsko-słowackie rodziny naddunajeckie	120
3.4. „Transgraniczne” relacje sąsiedzkie	122
3.5. „Transgraniczne” relacje wyznaniowe (religijne)	132
3.6. Transgraniczne relacje „gospodarcze”	137
3.7. „Transgraniczne” relacje mieszkańców Sromowiec Niżnych z sąsiadami ze Sromowiec Wyżnych	148
3.8. Podsumowanie	151

Rozdział 4. Granica „oswojona”: kultura regionalna pogranicza polsko-słowackiego .....

4.1. Wstęp	153
4.2. <i>Ze swoimi godam</i> . Gwara pienińska i jej społeczne funkcjonowanie na „transgraniczu” polsko-słowackim	154
4.3. Strój regionalny – przeżytek czy nowa moda?	163
4.4. Pienińska kuchnia regionalna na pograniczu polsko-słowackim	177
4.5. Góralskie ceremonie „przejścia”: chrzest, komunია święta, ślub i wesele, zwyczaje funeralne	181
4.6. Rzemiosło i sztuka ludowa pogranicza polsko-słowackiego	188
4.7. Podsumowanie	191

Rozdział 5. „Mocne” granice na pograniczu polsko-słowackim .....

5.1. Wstęp	193
5.2. Instytucjonalizacja flisactwa w Pieninach	194
5.3. Żegluga flisacka w Sromowcach Niżnych	204
5.4. (Współ)praca flisaków polskich i słowackich	208
5.5. „Mocna” granica. Symboliczny wymiar granicy na pograniczu polsko-słowackim	214
5.6. „Trudna przeszłość” na pograniczu polsko-słowackim	219
5.7. Podsumowanie	225

Zakończenie	227
Bibliografia	230
Aneks	239
Indeks nazwisk	263